

DR. DUDICH ENDRE

akadémikus
(1895 – 1971)

Az Állattrendszertan és Ökológiai Tanszék volt tanszékvezetője, a magyar zoológia nemzetközi híré, kiemelkedő vezéregyénisége volt.

Széles látókörű, nagy tudású egyetemi tanárként a biológia számos új területén indította el a hazai kutatásokat, és ezáltal a barlangbiológia, produkciobiológia, cönológia és potamobiológia területén tanítványaival együtt nemzetközi elismerést aratott.

33 éves tanszékvezető egyetemi tanári működése alatt mind rendkívül korszerű, kiváló oktatómunkájával, mind emberi magatartásával kivívta mindenki nagyrabecsülését és szeretetét.

1895. március 20-án született Nagysallóban, érdeklődése már a gyermekkorban a zoológia felé fordult. Az esztergomi bencés gimnáziumban kimagasló képességeivel tűnt ki szinte minden tárgyból. Pályadíjakat nyert magyarból, latinból, görögből, történelemből, sőt gyorsírásból is, de zoológiai érdeklődése állt az első helyen.

1913-ban a Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészeti Karán természetrajz–földrajz szakra iratkozott be, és egyúttal felvételt nyert a csak eminens diákokat magába fogadó neves Eötvös Kollégiumba is. Tanári oklevelét csak 1920-ban szerezhette meg, mert közben három és fél évig katonaként szolgált az első világháború frontjain. A tudománytörténeti anekdota szerint még itt is – a granát tölcsérekben – rovarokat gyűjtött. Az olasz fronton gyűjtött új fajként leírt bogarat róla nevezték el *Bythinus dudichi*-nak. 1922-ben, az akkor Szegeden működő kolozsvári egyetemen avatták "sub auspiciis Gubernatoris" doktorrá, majd 1925-ben ugyanott egyetemi magántanárrá.

1919–1934 között a Magyar Nemzeti Múzeum Állattárában dolgozott, itt kezdte el írni legendás híré cédulakatalógusát, amely az egész állatvilágra vonatkozó összes irodalmat tartalmazta, és amelyet haláláig gondosan tovább vezetett, s mindig rendelkezésére bocsátotta tanítványainak, munkatársainak. Ez adott lehetőséget a legújabb kutatások széleskörű áttekintésére, naprakész állapotban. Coleopterológusként kezdte, majd rákokkal kezdett el foglalkozni; 1920-ban elnyerte a Természettudományi Társulat Bugát-díját.

Több alkalommal hosszabb időt töltött el a Tihanyi Biológiai Kutatóintézetben, valamint – részben mint Rockefeller-ösztöndíjas – a nápolyi Zoológiai Állomáson is. Kiemelkedő kutatásokat végzett a rákok vedlése és az újraképződő páncél mészberakódási folyamatainak polarizált fényben való vizsgálatával, amely annak idején nagy nemzetközi visszhangot váltott

ki. A földalatti vizek vizsgálata alapján 1931-ben megírta "Az aggteleki barlang élelemforrásai" c. munkáját: a kor szellemétől teljesen eltérő, úttörő módon, a barlangot mint trofikus egységet vizsgálta. Így vált a produkcióbiológia egyik európai úttörőjévé, elnyerve a Természet-tudományi Társulat Margó-díját. A Baradla barlangban végzett vizsgálatairól (amelyeket aztán szinte haláláig tovább folytatott) a Bécsben 1932-ben megjelent 246 oldalas monográfiájában számolt be. Ezzel egy csapásra nemzetközileg elismert biológus és a barlangbiológusok vezéralakja lett.

Igen fiatalon, 1932-ben a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává választotta, majd 1934-ben kinevezték a Pázmány Péter Tudományegyetemen az állattan professzorának. A 39 éves professzor nagy lelkesedéssel látott hozzá, hogy szinte a semmiből megteremtse az Állatrendszertani Tanszéket, létrehozza a magas szintű oktatáshoz szükséges szellemi és anyagi feltételeket. A hangsúlyt a széleskörű fajismeretre helyezte, bevezette az állatrendszertani gyakorlatokat. A legújabb kutatások eredményeinek beépítésével igen jól felépített kiváló stílusú előadásokat tartott, amelyet az akkori legmodernebb segédeszközök segítségével (hatalmas diaképlet, rajzos szemléltető táblák) színesített. Emlékszem, hogy előadásain az állatvilágot olyan szemléletesen és színesen írta le, hogy később, amikor megtudtuk hogy vörös-zöld szintévesztő, el sem akartuk hinni. A tanszéken jól szelektált könyvtárat hozott létre odaajándékozva saját könyveinek legértékesebb darabjait is. Megindította az állatföldrajzi előadásokat, amelyek az abban az időben kialakuló ökológiai ismereteket is magukban foglalták. Tanítványával, Dr. Loksa Imrével közösen írt, 1969-ben megjelent Állatrendszertan tankönyve a legmodernebb szellemben íródott, az egész országban széles körben használták. A köré gyűlt hallgatókat az akkor éppen kialakuló új tudományterületek felé irányította. A tanszéken nevelkedett, majd nemzetközi elismertséget kivívott kutatógárda ma is büszkén nevezi magát Dudich tanítványnak.

Neki köszönhető a Tanszékhez csatolt MTA Talajzoológiai Kutatócsoport létrejötte, amely a mai Zootaxonómiai Kutatócsoport elődje volt. Munkatársai bekapcsolódtak az – ugyancsak neki köszönhetően – 1958-ban az egyetem tulajdonába került aggteleki (a világon negyedikként létesült) barlangbiológiai laboratórium munkájába.

Miután elkészítette a Duna hidrobiológiai kutatási tervét, ezzel megindította a hazai folyamkutatásokat. 1958-ban létrejött az alsógödi Dunakutató Állomás, amelyet igazgatóként 1970-ig, majd haláláig tudományos tanácsadóként vezetett.

Kora tudománypolitikai eseményei életútján is nyomot hagytak. 1952-ben az újrászerveződött Tudományos Akadémia ideológiai alapokon megvonta tőle a már elnyert akadémikusi rangot és csak tanácskozó taggá minősítette, de 1953-ban már újra levelező taggá, majd 1964-ben rendes taggá nyilvánították. Így állt elő az a furcsa helyzet, hogy 4 akadémiai székfoglalót tartott.

1951-ben az Állatrendszertani – és akkor már Állatföldrajzinak is nevezett – Tanszék a Puskin utcába költözött. Dudich a háború alatt elpusztult tanszéki gyűjteményt is újrászervezte és kiszélesítette az itt folyó oktató- és kutatómunkát.

Számos hazai és külföldi tudományos társaság alapító tagja, elnöke és díszelnöke vagy tagja.

A Fauna Hungariae sorozat eszmei atyja és volt főszerkesztője. Az ő érdeme, hogy megindult a ma is működő, nemzetközileg is elismert tanszéki tudományos folyóirat, az Opuscula Zoologica.

1967-ben vonult nyugállományba. 218 tudományos értekezést is magában foglaló tudományos tevékenységét különböző kitüntetésekkel díjazták, így elnyerte a "Frivaldszky Emlékérem" arany fokozatát, a "Kadic Ottokár Emlékplakettet", az "Akadémiai Nívódíjat", 1957-ben pedig a Kossuth-díj második fokozatát, majd a Munkaéremrend arany fokozatát kétszer.

1971. február 5-én váratlanul bekövetkezett halálával nagy veszteség érte a hazai zoológiát; benne olyan embert veszítettünk el, akinek nagy tudása nemes szerénységgel, a hallgatók iránti szeretettel és kedves humorral párosult. Tanítványokhoz való viszonyát legjobban saját hitvallása fejezi ki, amely "Az állattani honismeret rögzös útjain" c. cikkében olvasható, és aminél méltóbban nem fejezhetném be róla szóló megemlékezésemet:

"Törekvéseim kudarca sok keserűséget okozott nekem. Sok mindenből kiábrándultam és derűlátásom alaposan megcsökkent. Csak egyben nem vesztettem még el hitemet: az ifjúságban. Azokban az évjáratokban, legyenek azok muzeisták, egyetemi segédtanerők vagy középiskolai természetrajz tanárok, hiszek és bízom, amelyeket még nem tompított el az élet, amelyeknek lobogása még nem kisebbedett, amelyek még tudnak lelkesedni eszméikért, amelyek még a töretlen optimizmus éveit élik. Szentül hiszem, hogy ez az ifjúság meg fogja érteni tanításomat és soha sem sejtett színvonalra fogja majd emelni a magyar állattani honismeretet."

Budapest, 2007. október 29.

Dr. Dózsa-Farkas Klára
egyetemi tanár